

Cauza C-501/20**Rezumatul cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

6 octombrie 2020

Instanța de trimitere:

Audiencia Provincial de Barcelona (Spania)

Data deciziei de trimitere:

18 septembrie 2020

Recurentă:

M P A

Intimat:

LC D N M T

Obiectul acțiunii principale

Cerere de divorț și de lichidare a regimului economic matrimonial în care sunt formulate, de asemenea, cereri privind încredințarea și răspunderea părintească asupra copiilor minori, precum și cereri de acordare a unei pensii alimentare pentru copii și de reglementare a utilizării locuinței familiale situate în Togo.

Obiectul și temeiul juridic al cererii de decizie preliminară

Trimitere preliminară în temeiul articolului 267 TFUE prin care se solicită interpretarea articolelor 3 și 8, precum și, după caz, a articolelor 6, 7 și 14 din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000 (JO 2003, L 338, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 06, p. 183) și a articolului 3 și, după caz, a articolului 7 din Regulamentul (CE) nr. 4/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008 privind competența, legea aplicabilă,

recunoașterea și executarea hotărârilor și cooperarea în materie de obligații de întreținere (JO 2009, L 7, p. 1).

Întrebări preliminare

- 1) Ce interpretare trebuie dată noțiunii de „reședință obișnuită” prevăzute la articolul 3 din Regulamentul nr. 2201/2003 și la articolul 3 din Regulamentul nr. 4/2009 persoanelor resortisante ale unui stat membru care locuiesc într-un stat terț ca urmare a funcțiilor care le-au fost încredințate în calitate de agenți contractuali ai Uniunii Europene și cărora, în statul terț, le-a fost recunoscut statutul de agenți diplomatici ai Uniunii Europene atunci când șederea lor în statul respectiv este legată de îndeplinirea funcțiilor lor pe care le exercită pentru Uniune?
- 2) În cazul în care, în sensul articolului 3 din Regulamentul nr. 2201/2003 și al articolului 3 din Regulamentul nr. 4/2009, stabilirea reședinței obișnuite a soților depinde de statutul acestora de agenți contractuali ai Uniunii Europene într-un stat terț, cum ar afecta această împrejurare stabilirea reședinței obișnuite a copiilor minori conform articolului 8 din Regulamentul nr. 2201/2003?
- 3) În cazul în care s-ar considera că copiii nu au reședința obișnuită în statul terț, legătura dintre cetățenia mamei, reședința sa în Spania înainte de căsătorie, cetățenia spaniolă a copiilor minori și nașterea lor în Spania poate fi luată în considerare în vederea stabilirii reședinței obișnuite în conformitate cu articolul 8 din Regulamentul nr. 2201/2003?
- 4) În cazul în care se stabilește că reședința obișnuită a părinților și a minorilor nu se află într-un stat membru, având în vedere că, în temeiul Regulamentului nr. 2201/2003, nu există niciun alt stat membru competent să soluționeze aceste cereri, faptul că pârâțul este resortisant al unui stat membru se opune aplicării clauzei reziduale prevăzute la articolele 7 și 14 din Regulamentul nr. 2201/2003?
- 5) În cazul în care s-ar stabili că reședința obișnuită a părinților și a minorilor nu se află într-un stat membru, în scopul stabilirii obligației de întreținere a copiilor, cum trebuie interpretat *forum necessitatis* de la articolul 7 din Regulamentul nr. 4/2009 și, în special, ce condiții sunt necesare pentru a considera că o procedură nu se poate iniția sau desfășura în mod rezonabil sau este imposibil să se desfășoare într-un stat terț cu care litigiul are o legătură strânsă (în speță, Togo)? Este necesar ca partea să facă dovada că a inițiat sau a încercat să inițieze procedura în statul respectiv cu un rezultat negativ și este suficientă cetățenia uneia dintre părțile în litigiu ca element de legătură suficientă cu statul membru?
- 6) Într-un caz precum cel în care soții au legături puternice cu statele membre (cetățenie, reședință anterioară), faptul că în temeiul dispozițiilor

regulamentelor niciun stat membru nu este competent contravine articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

Regulamentul nr. 2201/2003, articolele 3, 6, 7, 8 și 14.

Regulamentul nr. 4/2009, articolele 3 și 7.

Regulamentul (UE) 2016/1103 al Consiliului din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia regimurilor matrimoniale (JO 2016, L 183, p. 1).

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, articolul 47.

Dispozițiile de drept național invocate

Ley Orgánica 6/1985 del Poder Judicial (Legea organică 6/1985 privind puterea judecătorească) din 1 iulie 1985 (BOE nr. 157 din 2 iulie 1985; denumită în continuare, „LOPJ”); normă prin care se stabilește competența instanțelor spaniole

I) În temeiul articolului 22c, instanțele spaniole sunt, în principiu, competente:

– litera c), în materie de relații personale și patrimoniale între soți, anularea căsătoriei, separare și divorț și modificările sale, cu condiția ca nicio altă instanță străină să nu fie competentă, atunci când ambii soți își au reședința obișnuită în Spania la momentul introducerii acțiunii în instanță sau atunci când aceștia au avut ultima reședință obișnuită în Spania, iar unul dintre ei își are reședința în acest stat sau atunci când Spania este reședința obișnuită a pârâtului, sau, în cazul unei cereri de comun acord, atunci când Spania este reședința unuia dintre soți sau atunci când reclamantul își are reședința obișnuită în Spania de la data introducerii acțiunii în instanță sau atunci când reclamantul este spaniol și își are reședința obișnuită în Spania de cel puțin șase luni anterioare introducerii acțiunii în instanță, precum și atunci când ambii soți au cetățenia spaniolă,

– litera d), în materie de filiatie și de relații paterno-filiale, de protecție a minorilor și de răspundere părintească, atunci când copilul sau minorul își are reședința obișnuită în Spania la data introducerii acțiunii în instanță sau atunci când reclamantul este spaniol sau își are reședința obișnuită în Spania sau, în orice caz, de cel puțin șase luni anterioare introducerii acțiunii în instanță.

II) Conform articolului 22 g:

Instanțele spaniole nu sunt competente în cazurile în care forurile competente prevăzute de legile spaniole nu prevăd această competență; cu toate acestea,

instanțele spaniole nu pot să se abțină sau să își decline competența atunci când situația din litigiu prezintă o legătură cu Spania, iar instanțele diferitor state care au legătură cu cauza și-au declinat competența.

Código Civil (Codul civil)

Potrivit articolului 40, în vederea exercitării drepturilor și a executării obligațiilor civile, domiciliul persoanelor fizice este, în principiu, locul în care își au reședința obișnuită, chiar dacă domiciliul diplomaților rezidenți în străinătate ca urmare a atribuțiilor de serviciu în străinătate, care beneficiază de dreptul de extrateritorialitate este ultimul pe care l-au avut pe teritoriul spaniol.

Prezentare succintă a situației de fapt și a acțiunii principale

- 1 Părțile în litigiu s-au căsătorit la 25 august 2010 la sediul Ambasadei Spaniei din Guineea Bissau. Căsătoria este înscrisă în Registrul civil consular din Guineea Bissau. Soții au doi copii născuți la 10 octombrie 2007 și la 30 iulie 2012 în Manresa (Barcelona, Spania). Soția are cetățenie spaniolă. Soțul are cetățenie portugheză. Copiii au cetățenie spaniolă și portugheză.
- 2 Soții au avut reședința în Guineea Bissau din august 2010 până în februarie 2015 și de la data respectivă s-au mutat în Republica Togo. Separarea în fapt a avut loc în luna iulie 2018. După separarea în fapt, mama și copiii minori locuiesc în continuare la domiciliul conjugal, situat în Togo, iar soțul locuiește într-un hotel din această țară.
- 3 Ambii soți sunt angajați ai Comisiei Europene în cadrul Delegației sale în Togo. Categoria profesională a acestora este de agenți contractuali. Potrivit documentelor prezentate, agenții contractuali nu dobândesc calitatea de diplomați ai unui stat membru în temeiul raportului contractual pe care îl au cu această instituție. În țara de repartizare, agenții contractuali au calitatea de agenți diplomatici ai Uniunii, dar în statele membre ale Uniunii, aceștia sunt considerați doar agenți ai Uniunii. Aceștia beneficiază de un statut diplomatic a cărui validitate se limitează la țara de reședință și pe durata mandatului.
- 4 La 6 martie 2019, M P A a sesizat Juzgados de Primera Instancia de Manresa (Tribunalul de Primă Instanță din Manresa, Barcelona) cu o cerere de desfacere prin divorț a căsătoriei încheiate cu L C DAS N M T. În cerere se solicită divorțul soților și lichidarea regimului economic matrimonial, precum și stabilirea regimului și a modalităților de exercitare a încredințării și a răspunderii părintești asupra copiilor minori, recunoașterea unei pensii alimentare pentru copii și reglementarea utilizării locuinței familiale situate în Togo.
- 5 Prin ordonanța din 3 iunie 2019, instanța de prim grad a admis acțiunea spre judecare. Pârâtul a formulat o cerere de declinare a competenței internaționale, considerând că instanțele spaniole nu sunt competente pentru a soluționa procedura. Prin decizia din 9 septembrie 2019, instanța menționată a admis

această declinare a competenței și a constatat lipsa de competență internațională pentru a soluționa procedura. Juzgado de Primera Instancia (Tribunalul de Primă Instanță) își întemeiază decizia pe lipsa reședinței obișnuite în Spania. Soția a atacat această hotărâre cu apel la instanța de trimitere.

Principalele argumente ale părților din acțiunea principală

- 6 **Soția** afirmă că cei doi soți beneficiază de statut diplomatic în calitate de agenți ai Uniunii acreditați în țările de repartizare și că acest statut este acordat de țara gazdă și se extinde la copiii minori. Aceasta a prezentat ca documente permisul de liberă trecere („Laissez-passer”) pe care îl califică drept pașaport diplomatic; cărțile de identitate diplomatice ale acesteia și ale copiilor săi eliberate de autoritatea africană; o scrisoare din partea Însărcinatlui cu afaceri al Uniunii în Republica Togo și lista corpului diplomatic a Delegației Uniunii în Togo în care figurează cei doi soți. Aceste documente susțin constatările cuprinse la punctul 3 de mai sus.
- 7 Soția susține că competența pentru soluționarea divorțului, a răspunderii părintești și a obligației de întreținere este determinată în conformitate cu regulamentele Uniunii în funcție de reședința obișnuită și că, în conformitate cu articolul 40 din Codul civil, reședința obișnuită nu coincide cu locul în care acționează în calitate de funcționar al Uniunii, ci cu locul de reședință deținut înainte de a dobândi acest statut, și anume Spania.
- 8 Aceasta arată, de asemenea, că este protejată prin imunitatea recunoscută la articolul 31 din Convenția de la Viena și că cererile sale nu intră sub incidența derogărilor prevăzute la acest articol.
- 9 Soția invocă aplicarea *forum necessitatis* recunoscut de regulamentele menționate mai sus și expune situația în care se află instanțele togoleze. Recurenta prezintă rapoarte întocmite de Consiliul Drepturilor Omului al Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite (unul din 17 august 2016, în care se constată lipsa unei calificări adecvate și continue a magistraților și persistența unui climat de impunitate în ceea ce privește încălcările drepturilor omului; într-un alt raport, din 22 august 2016, se exprimă preocuparea Organizației Națiunilor Unite cu privire la independența puterii judiciare, la accesul la justiție și la impunitatea în ceea ce privește încălcările drepturilor omului și se menționează observația Înalțului Comisar al Organizației Națiunilor Unite pentru drepturile omului potrivit căreia agenții fără acreditare juridică acționează în cadrul instanțelor în calitate de intermediari între anumiți judecători și părți în litigiu, fapt considerat ca fiind un factor generator de practici de corupție) și arată că Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor a solicitat Republicii Togo să garanteze accesul efectiv al femeilor la justiție.
- 10 **Soțul** susține că niciunul dintre cei doi soți nu exercită o funcție diplomatică a țărilor lor Spania și, respectiv, Portugalia, ci că sunt angajați ai Comisiei Europene în cadrul Delegației sale în Togo, cu un raport de muncă aferent agenților

contractuali. Acesta afirmă că permisul de liberă trecere („Laissez-passer”) nu este un pașaport diplomatic, ci un permis sau document de călătorie valabil pe teritoriul țărilor terțe care nu sunt membre ale Uniunii Europene.

- 11 Soțul susține că Convenția de la Viena nu este aplicabilă, ci este aplicabil Protocolul nr. 7 privind privilegiile și imunitățile Uniunii Europene, aplicabil exclusiv acțiunilor întreprinse în calitate oficială.
- 12 Acesta contestă aplicarea *forum necessitatis*.
- 13 Pentru aceste motive, soțul susține că reședința obișnuită este Togo și că instanțele spaniole nu sunt competente în temeiul regulamentelor aplicabile.

Prezentare succintă a motivării cererii de decizie preliminară

Abordarea generală a problemei

- 14 Pentru a stabili competența internațională a instanțelor de a soluționa procedura de divorț, în care se solicită, de asemenea, măsuri de răspundere părintească, de întreținere a copiilor minori și de lichidare a regimului matrimonial, este necesar să se recurgă la trei regulamente ale Uniunii Europene: Regulamentul nr. 2201/2003, Regulamentul nr. 4/2009 și Regulamentul nr. 2016/1103. În cadrul regulamentelor, forurile de competență se axează pe două noțiuni fundamentale, și anume cea de reședință obișnuită și cea de cetățenie. Criteriul principal de legătură pentru stabilirea competenței instanțelor este, în speță, cel al reședinței obișnuite, soții având cetățenii diferite. Cu toate acestea, regulamentele menționate nu prevăd o definiție a reședinței obișnuite.
- 15 Curtea nu s-a pronunțat cu privire la noțiunea de reședință obișnuită a adulților în cazurile de divorț. Hotărârile pronunțate privesc noțiunea de reședință obișnuită a copiilor minori: Hotărârea din 17 octombrie 2018 UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:835); Hotărârea din 8 iunie 2017, OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436); Hotărârea din 9 octombrie 2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268); Hotărârea din 22 decembrie 2010, Mercredi (C-497/10 PPU) și Hotărârea din 2 aprilie 2009, A (C-523/07, EU:C:2009:225). În aceste hotărâri și făcându-se mereu trimitere la reședința obișnuită a copiilor minori:
 - se arată că Regulamentul nr. 2201/2003 nu cuprinde nicio definiție a noțiunii „reședință obișnuită”;
 - se precizează că este vorba despre o noțiune autonomă a dreptului Uniunii, astfel încât trebuie să fie stabilită potrivit contextului în care se înscriu dispozițiile regulamentului și potrivit obiectivului urmărit de acesta din urmă, în special cel care reiese din considerentul (12) al regulamentului, potrivit căruia temeiurile de competență pe care le stabilește sunt concepute în funcție de interesul superior al copilului și în special de criteriul proximității;

– pentru stabilirea reședinței obișnuite a copiilor minori se iau în considerare diferiți factori, în special, locul în care copilul beneficiază de o anumită integrare socială și familială, motiv pentru care se ține cont de durata, de regularitatea, de condițiile și de motivele șederii pe teritoriul statului, chiar dacă durata prezenței copilului într-un anumit stat nu reprezintă, prin ea însăși, un factor decisiv pentru ca persoana respectivă să dețină reședința obișnuită în statul respectiv; poate fi vorba despre un indiciu, dar care trebuie apreciat împreună cu alte împrejurări. De asemenea, pot fi luate în considerare cetățenia minorului, condițiile de școlarizare și cunoștințele lingvistice ale acestuia, precum și raporturile de familie și sociale ale copilului. Ceea ce se impune întotdeauna este prezența fizică a minorului, într-un anumit moment, în statul membru.

- 16 Nu există o doctrină cu privire la noțiunea de reședință obișnuită a soților pentru a stabili competența în materie de divorț. Nu există o doctrină nici cu privire la reședința obișnuită a minorilor în prezenta cauză, cu alte cuvinte, cu privire la incidența pe care, la stabilirea reședinței obișnuite, o are statutul diplomatic sau un alt statut similar, precum cel al persoanelor care exercită funcții în calitate de angajați sau agenți ai Uniunii Europene și care sunt detașați în state terțe în vederea exercitării acestor funcții.

Cu privire la neaplicarea noțiunilor juridice interne

- 17 Instanța de trimitere consideră că articolul 40 din Codul civil spaniol pe care reclamanta îl invocă pentru a susține competența instanțelor spaniole nu este aplicabil, întrucât doctrina Curții referitoare la reședința obișnuită a copiilor minori este clară atunci când arată faptul că noțiunea de reședință obișnuită constituie o noțiune autonomă a dreptului Uniunii și că nu trebuie aplicat dreptul intern al statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul său de aplicare.

Cu privire la noțiunea de reședință obișnuită a soților pentru a stabili competența de a soluționa cererea de divorț și de întreținere

- 18 Atunci când se apreciază care este reședința obișnuită a soților care intentează divorțul, trebuie să se stabilească caracterul temporal, caracterul obișnuit și caracterul stabil al șederii soților într-o țară precum Togo. Trebuie să se țină seama de faptul că durata șederii în această țară are o legătură directă cu exercitarea funcțiilor lor în calitate de agenți angajați de Comisia Europeană și că ea poate varia ca urmare a acestor funcții și a nevoilor Comisiei. În acest sens, se ridică problema dacă calitatea lor de angajați ai Uniunii Europene constituie un factor determinant pentru a considera că nu își au reședința obișnuită în Togo în sensul articolului 3 din Regulamentul nr. 2201/2003 și al articolului 3 din Regulamentul nr. 4/2009. De asemenea, se ridică problema dacă legătura între cetățenia mamei (spaniolă), reședința sa anterioară căsătoriei în Spania, una dintre cetățeniile copiilor și locul de naștere al acestora (Spania) pot fi luate în considerare pentru a stabili reședința obișnuită.

Cu privire la noțiunea de reședință obișnuită a copiilor minori ai unor agenți contractuali ai Uniunii

- 19 În cazul în care calitatea de angajați contractuali ai Uniunii Europene are o incidență asupra stabilirii reședinței obișnuite a părinților în sensul că se consideră că șederea în Togo nu reprezintă un factor decisiv în stabilirea sa, instanța ridică problema dacă reședința obișnuită care decurge din condiția menționată afectează stabilirea reședinței obișnuite a copiilor minori.

Cu privire la interpretarea articolelor 6, 7 și 14 din Regulamentul nr. 2201/2003

- 20 În cazul în care calitatea de angajați ai Uniunii Europene nu are nicio incidență asupra stabilirii reședinței obișnuite a soților într-un stat membru, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la faptul dacă trebuie să se aplice clauzele reziduale din Regulamentul nr. 2201/2003 (articolul 7 cu privire la divorț și articolul 14 cu privire la răspunderea părintească) și cu privire la incidența articolului 6 din acesta asupra aplicării clauzelor reziduale.
- 21 Astfel, articolul 6 ar putea împiedica, în speță, aplicarea articolelor 7 și 14 și, în consecință, aplicarea legilor interne privind stabilirea competenței în materie de divorț și de răspundere părintească. Întrucât pârâtul are cetățenie portugheză (resortisant al unui stat membru), se ridică problema dacă,
- a) în temeiul articolului 6, nu poate fi chemat în judecată în fața instanțelor judecătorești dintr-un alt stat membru (în speță, Spania) decât în temeiul articolelor 3, 4 și 5 din regulament, cu excluderea posibilității de a recurge la normele interne ale Spaniei, astfel cum permit articolele 7 și 14 din regulament, sau dacă,
 - b) dimpotrivă, calitatea de resortisant al unui stat membru nu exclude posibilitatea ca acesta să fie acționat în justiție în conformitate cu normele interne ale unui alt stat membru, în cazul în care, conform regulamentului menționat, niciun stat membru nu este competent. Ne aflăm într-o situație diferită de cea din cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 29 noiembrie 2007, *Sundelind Lopez* (C-68/07, EU:C:2007:740), în care pârâtul nu era resortisant al unui stat membru.

Cu privire la eventuala încălcare a articolului 47 din Cartă

- 22 Instanța de trimitere ridică problema dacă, într-un caz precum cel în care soții au legături puternice cu statele membre (cetățenie, reședință anterioară) este contrar articolului 47 din cartă faptul că Regulamentul nr. 2201/2003 nu permite aplicarea normelor de drept intern în scopul stabilirii competenței statului sau dacă, aplicând aceste norme, niciun stat membru nu este competent, atunci când există îndoieli serioase cu privire la imparțialitatea sau independența instanțelor din statul terț.

Cu privire la necesitatea de a stabili condițiile pentru forum necessitatis în Regulamentul nr. 4/2009

- 23 În cazul în care calitatea de angajați ai Uniunii Europene nu determină reședința obișnuită a acestora într-un anumit stat membru și se aplică clauza reziduală, instanțele spaniole ar fi competente, în temeiul cetățeniei spaniole a mamei, să se pronunțe cu privire la măsurile privind răspunderea părintească în conformitate cu articolul 22c litera d) din LOPJ. Acestea nu ar fi competente pentru a soluționa divorțul potrivit articolului 22c litera c) din LOPJ. Instanțele spaniole nu ar avea nici competența de a stabili obligația de întreținere în favoarea copiilor în temeiul Regulamentului nr. 4/2009, care nu conține o clauză reziduală. Norma prevăzută la articolul 3 litera (d) din regulamentul menționat nu se aplică întrucât competența se întemeiază pe cetățenie.
- 24 Este necesar ca Curtea să clarifice modul în care trebuie interpretat *forum necessitatis* prevăzut la articolul 7 din regulamentul menționat și să precizeze:
- care sunt condițiile necesare pentru a considera că o procedură nu se poate iniția sau desfășura în mod rezonabil sau este imposibil să se desfășoare într-un stat terț cu care litigiul are o legătură strânsă (în speță, Togo),
 - dacă este necesar ca partea să facă dovada că a inițiat sau că a încercat să inițieze procedura în statul respectiv cu un rezultat negativ și
 - dacă, în urma existenței unui element de legătură suficientă cu statul membru, cetățenia uneia dintre părțile în litigiu este suficientă.